

LA CONVERSA ÀNIMA EN L'APRENTATGE D'INFANTS I MESTRES AL PROJECTE INTEGRAT DE LLENGÜES A L'ESCOLA INCLUSIVA

ESCOLA VILA OLÍMPICA

1. CONTEXT

L'Escola Vila Olímpica d'Educació Infantil i Primària, centre de la xarxa pública, és el marc on es desenvolupa el Projecte Integrat de Llengües (PIL) a l'Escola Inclusiva.

Està situada entre els barris del Poblenou i Vila Olímpica de Barcelona, acull 460 alumnes, provinents d'aquesta zona. Es tracta d'una població escolar amb famílies amb un nivell socio-instructiu mig alt, amb gran estimulació per a l'aprenentatge i altes expectatives. L'escola compta amb 21 alumnes amb reconeixement de necessitats educatives especials, 12 dels quals estan, des d'un punt de vista administratiu, a la USEE (Unitat de Suport a l'Educació Especial). El claustre de mestres està constituït, en el moment de l'experiència, per 27,5 mestres, una Tècnica d'Educació Infantil, una Educadora d'Educació Especial i una Auxiliar d'Educació Especial.

La col·laboració i cooperació de tota la comunitat educativa, mestres, alumnat i famílies, esdevé una evidència en la història i present de l'escola.

El compromís i la identitat del centre amb el Projecte Integrat de Llengües a l'Escola Inclusiva es fa palès des de l'inici de l'escola, el curs 1996-1997. Es pot parlar que la vida de l'escola ha passat de la infantesa i l'adolescència a l'edat adulta.

En aquest context s'ha valorat que pot tenir interès per a tota la comunitat educativa explicitar l'ànima i fonament del projecte: la conversa entre els infants i els mestres, entesa com a plataforma des de la que es construeix el coneixement compartit i que fomenta el desenvolupament de les capacitats de tots alumnes. El Projecte Integrat de Llengües a l'Escola Inclusiva pren com a punt fort i de partida el diàleg a l'aula per al foment de la comunicació i la construcció del coneixement de tothom.

Sovint amb el pas del temps cal fer una mirada als orígens de la institució i sobretot a l'essència que dóna sentit i identitat al fer de cada dia, per enfortir la identitat amb el projecte i també per tenir perspectives de millora i de futur. Amb aquesta intenció s'ha escrit aquest article.

2. CONTINGUT

El Projecte Integrat de Llengües (PIL) a l'Escola Inclusiva parteix de tres eixos vertebradors: el tractament transversal de la llengua en totes les àrees, la presència del català, castellà i anglès com a llengües per aprendre i l'acolliment de tots els nens i nenes en el marc de l'escola inclusiva. El llenguatge, doncs, és una peça clau. La conversa es proposa com una activitat transversal, com una eina cabdal present en tots els aprenentatges, que ofereix la possibilitat d'aprendre entre tots com un acte social, entenent l'escola i l'aula com una comunitat d'aprenentatge.

La conversa esdevé una eina molt potent per construir el coneixement compartit entre tots els agents que participen d'aquesta activitat (alumnes i mestres). L'ús del llenguatge compartit permet construir significats, i ajuda a estructurar el pensament i les vivències. Permet utilitzar el llenguatge per pensar i comunicar, no només per actuar. En aquest sentit, la conversa s'inscriu en un context d'escola i d'aula, on en són aprenents, tant alumnes com mestres.

El projecte basa el seu desenvolupament en el marc teòric que proposa Tough (1979) sobre les categories del llenguatge, que mostra la necessitat que els nens i nenes desenvolupin unes habilitats comunicatives per a ser competents en el món: autoafirmar-se, dirigir, relatar, raonar, predir, imaginar i projectar. A través de la conversa, els nens i les nenes desenvolupen aquestes habilitats i aprenen tant, a pensar i ampliar les seves destreses de pensament, com a organitzar-lo i comunicar-lo.

El paper del mestre en la conversa és fonamental, fa de guia, ofereix la paraula als nens i nenes per tal que expressin els seus coneixements, sentiments, vivències. El mestre promou les

diferents habilitats comunicatives i lingüístiques, formulant preguntes obertes i suggerents, oferint models i proporcionant l'organització del discurs per tal de fomentar la participació i interacció activa dins l'aula.

La interacció, que es dona, ajuda a desenvolupar la millora de l'autoestima, "el que dic és escoltat i sóc reconegut pels altres; el que escolto dels altres m'ajuda a ampliar i a construir el meu propi coneixement". És en aquesta interacció que els nens i nenes aprenen l'interès, el respecte i l'escolta reflexiva davant les intervencions dels altres.

La força metodològica de la conversa fa que esdevingui una eina imprescindible en el desenvolupament de la majoria d'activitats d'aprenentatge, sigui quina sigui la seva base epistemològica: ciències, història, matemàtiques, plàstica, psicomotricitat, música, gèneres literaris. I, al mateix temps, fa que sigui la base d'aprenentatge de les tres llengües presents a l'escola: català, castellà i anglès. Posar paraules als coneixements reverteix en l'aprenentatge de continguts de les diferents àrees i en els continguts lingüístics de les diferents llengües.

Pel que fa a l'atenció a la diversitat dins de l'escola inclusiva, la conversa també pren un paper important com a eina d'aprenentatge i com a explicitació dels diferents llenguatges i estils d'aprenentatge. La conversa fomenta l'aprenentatge cooperatiu entre els diferents membres del grup, aprofitant les capacitats de cadascú per poder aprendre entre i de tots, i ofereix un espai on es vivencien i s'aprenen els valors de respecte davant de la diferència.

El contrast de punts de mira, en el sí de la conversa de classe i d'escola entre els alumnes i els mestres, facilita la descripció i explicació de processos d'aprenentatge i en conseqüència la reflexió dels nens i nenes. Aquesta manera de fer ajuda a discernir i trobar el sentit de l'aprenentatge per part dels alumnes.

Els docents també utilitzen la conversa com instrument per reflexionar sobre la pròpia pràctica, per tal d'avaluar-la i millorar-la.

3. LIDERATGE

L'equip directiu i els diferents equips de coordinació, al llarg dels 19 anys de vida, donen prevalença a la importància de la llengua en el procés d'aprendre i, conseqüentment, a la presència de la conversa en totes les activitats d'aprenentatge.

L'equip es va conformant pel creixement paulatí de l'escola entorn al projecte. El primer nucli de mestres es va ampliant, però sempre d'acord amb el treball de cooperació, que estimula i desenvolupa el projecte. En aquest procés s'aprofiten totes les oportunitats que l'administració educativa va oferint al llarg del temps per constituir un equip que estimi i impulsi el projecte, i alhora que esdevingui innovador (Escola de nova creació 1996-1998, CERE 1999-2005, PAC 2005-2010; 2010-2014; Decret de Plantilles 2014-2015), participació en diferents programes (PELE, PILE, Biblioteca Punt Edu). En aquest sentit la implicació dels mestres cobra una gran importància.

La idea de l'escola inclusiva està associada, des del primer moment, a la conveniència que infants diferents aprenguin conjuntament, tanmateix es va perfilant a còpia d'acollir alumnes amb especials dificultats, i amb diferents modalitats d'atenció, escola compartida, treball amb escoles d'Educació Especial, incorporació de la Unitat de Suport a l'Educació Especial (USEE). En aquest procés s'ha pogut constatar, justament a partir de la conversa dels alumnes diferents, que l'escola treballa per al desenvolupament de les capacitats de tots els alumnes, coneixent i respectant els diferents ritmes i formes d'aprendre.

Les famílies han jugat i juguen un paper molt important de suport a l'escola, fent palesa la seva identificació, seguiment i implicació amb el projecte des dels inicis. Al llarg de totes les promocions

es constata que les famílies s'integren en el desenvolupament del Projecte Integrat de Llengües a l'Escola Inclusiva i hi participen en la seva mesura.

El fet de treballar des de la perspectiva de la pràctica reflexiva porta l'equip a formular-se nous reptes, any rere any. Fa plantejar a l'equip docent tant qüestions al nivell individual, com aspectes relacionats amb la metodologia de treball, les dinàmiques de l'aula, les dificultats que es presenten, Es plantegen situacions que són properes a tots, es creen complicitats. La reflexió conjunta ajuda molt a trobar nous i bons camins per avançar en la millora del desenvolupament del projecte i s'instal·la com una pràctica docent que parteix de l'autoobservació i l'autoavaluació per avançar i millorar de forma contextual. La conversa esdevé peça clau en el procés de la pràctica reflexiva.

4. PROCÉS I PARTICIPACIÓ

L'escola estructura el currículum, el temps, la distribució de recursos humans, la proposta d'activitats d'aprenentatge i la seva metodologia d'acord amb el PIL a l'Escola Inclusiva.

Pel que fa al **currículum**, els continguts de Coneixement del Medi i de Matemàtiques, a partir de cicle mitjà, es troben distribuïts en les tres llengües (Català, Castellà i Anglès), de manera que d'alguns temes de medi es treballa un aspecte diferent en cada llengua i cada any es treballa un bloc diferent de les Matemàtiques en Castellà i Anglès.

Totes les **activitats d'aprenentatge** comencen amb una conversa i aquesta és la clau del procés d'ensenyament aprenentatge en totes les àrees: la conversa dels nens i nenes amb la mestra o la conversa entre els nens i nenes es dona en qualsevol situació d'aula i sempre guiada per la mestra, que intervé fent preguntes clau que generin la intervenció dels alumnes. La conversa necessita un temps i un espai per a esdevenir real, funcional i significativa. Amb els més petits té un caire de cerimònia: és una activitat diària, amb un horari establert. Així, des de ben petits, s'acostumen a l'escolta atenta, l'espera, el respecte a les opinions dels altres i a donar la pròpia opinió.

La **distribució dels recursos humans** contempla el doblatge de mestres a l'aula com una eina clau. Aquest doblatge es vincula al tractament de les llengües (la presència de dues mestres a l'aula, quan es treballa en anglès, permet que els nens i nenes tinguin un model de conversa en aquesta llengua). El doblatge també es vincula a l'atenció a la diversitat en sessions de racons (3 hores setmanals a totes les classes).

Pel que fa a la **metodologia**, es destaca que:

El **treball per racons** en grups heterogenis suposa una situació de treball idònia per a desenvolupar el debat i la discussió en petit grup, el treball cooperatiu, la presa de decisions en comú, l'ajuda entre iguals. La presència de dues mestres a l'aula en aquestes sessions permet que tots els grups puguin ser atesos i guiats cap a una conversa productiva, a través de preguntes de les mestres que estimulin el debat.

Dins de l'àmbit d'atenció a la diversitat s'utilitzen altres recursos com els **grups multinivell**, en què nens i nenes amb NEE de diferents cursos, que estan inclosos a la USEE o no, surten de les seves aules i treballen junts compartint idees i ajudant-se mútuament. Les tutories compartides (tutora d'aula + mestra d'EE), són un altre recurs important que permet dur a terme un bon acompanyament a tots els nens i nenes de l'escola.

El sentit dels **intercanvis** es troba en la importància del fet que tots els nens i nenes de diferents classes de l'escola comparteixin el que van aprenent. És per això, que sovint es creen situacions en què nens de diferents nivells es troben i s'ensenyen o s'expliquen el que han fet: es conviden a la representació d'obres de teatre, s'expliquen contes que han escrit... i, diverses ocasions a l'any, es fan "intercanvis", que consisteixen en fer grups formats per nens i nenes de tots els cursos de l'escola (de P3 a 6è) que s'expliquen els uns als altres allò que han treballat sobre un tema comú. Aquest tema, generalment, és el fil conductor d'alguna de les celebracions de l'escola.

L'ús transversal de les **TAC i de la Biblioteca** té un paper important en el desenvolupament de les competències comunicatives, determinants a l'hora d'integrar habilitats per a investigar, informar-se i comunicar aprenentatges. La informació és una eina que potencia i enriqueix la conversa.

El temps no lectiu es relaciona amb el projecte de l'escola. S'organitza amb plans de treball mensuals, que contempen la dedicació a tots i cadascun dels aspectes clau del funcionament del PIL a l'Escola Inclusiva. A part de les reunions de coordinació pedagògica, cicles, nivells i claustres, es reserven cada mes estones per a la coordinació lingüística (reunions de les especialistes d'anglès amb les tutores per planificar els continguts d'àrea i de llengua, així com les activitats). La Comissió d'Atenció a la Diversitat (CAD) es reuneix regularment per fer un seguiment de tots els alumnes amb NEE de l'escola. La Comissió Artística (mestres de música i EF), coordina les àrees de Música i Educació Física i les festes i celebracions de l'escola que sempre tenen com a fil conductor un tema sobre el qual treballen totes les classes i que després posen en comú a les estones d'"intercanvis", vetllant perquè els nens i nenes treballin i desenvolupin el seu vessant artístic. El Castellà es coordina a les reunions de nivell, ja que són les tutores paralles les que s'intercanvien a les hores en què es treballa en aquesta llengua. Tot i així, la Coordinadora Lingüística s'ocupa de revisar la distribució de continguts que es treballen en cada llengua.

Pràctica Reflexiva. Cada curs es posen en funcionament un o dos grups de treball en els que intervé la majoria del professorat. La temàtica està vinculada al PIL a l'Escola Inclusiva, al projecte de Direcció i a l'avaluació del fer de l'escola.

5. RESULTATS

Donat que, tal i com s'ha anat mostrant en aquest article, la conversa entre els infants i el mestre esdevé ànima i fonament del Projecte Integrat de Llengües a l'Escola Inclusiva, la referència als resultats, es farà entorn a l'esmentat projecte.

L'anàlisi dels resultats afavoreix la perdurabilitat i creixement del projecte. Cercar evidències que mostrin quin és el desenvolupament del projecte ha estat sempre present en el fer de l'escola i ha esdevingut cabdal per poder anar situant de forma gradual i en el temps els objectius de desenvolupament i de millora.

Sovint la pregunta clau està en situar quins són els resultats a analitzar. En aquest sentit es durà a terme la descripció de les diferents evidències que, al llarg del temps, s'han considerat rellevants a l'hora d'avaluar el projecte. Per tal de mostrar les esmentades evidències en un determinat ordre, s'exposaran relacionades amb els diferents col·lectius de la comunitat educativa. La referència a l'alumnat, els mestres, les famílies i l'Administració Educativa, quan es parla de resultats, remet a la idea, que al llarg de l'article s'ha fet palesa, i relacionada amb l'escola com una comunitat d'aprenentatge on tothom hi té el seu paper.

Pel que fa als resultats del PIL a l'Escola Inclusiva vinculats a l'**alumnat**, cal considerar dues menes d'evidències: les que es poden extreure de les proves externes dissenyades pel Departament d'Ensenyament i pel propi centre i les que sorgeixen de l'observació i reflexió permanent i de l'opinió dels propis nens i nenes.

En relació a les proves de Competències Bàsiques i a les proves de nivell, internes de l'escola, cal destacar que els resultats de totes les àrees lingüístiques, i no lingüístiques, són molt alts respecte a la mitjana del país. La qual cosa ha portat a concloure que l'aprenentatge de diferents àrees en diverses llengües, fomenta l'aprenentatge d'ambdues. Alhora també s'ha observat que els nivells de competència comunicativa en les tres llengües i en les diferents habilitats són molt satisfactoris, fet que també es relaciona amb el benefici de la conversa com activitat bàsica d'aprenentatge en qualsevol llengua.

A continuació es detalla alguna de les opinions dels nens i nenes de 5è i 6è, expressada en el marc de l'avaluació del projecte:

"És una sort poder fer Medi i Mates en tres llengües perquè si no entens una cosa, no l'entens. La repasses i a la vegada aprens altres llengües. "Si, perquè primer ho estudiem en català i després

en altres llengües i llavors aprens més paraules i veus diferents visions dels països i com canvia l'expressió d'altres llengües. "

Hi ha activitats que il·lustren el coneixement que els nens i nenes tenen del PIL a l'Escola Inclusiva, expressat mitjançant la conversa: Explicació del PIL a l'Escola Inclusiva a les Jornades de Portes Obertes, per part dels alumnes de 5è i 6è; Intercanvis de coneixement sobre Projectes Generals d'escola per part d'alumnes de tots els nivells; presentació de diferents projectes d'escola (PIL, Camí escolar) a algunes visites externes.

Per part dels **mestres** es destaquen diferents fonts de resultats. Primerament les memòries dels grups de treball, duts a terme dins de la metodologia de la pràctica reflexiva (La conversa i el conte a Educació Infantil; La conversa per aprendre matemàtiques; La conversa en el pas del discurs oral al text escrit,...). En segon lloc, la comunicació del PIL a l'Escola Inclusiva, en diferents formats (articles a revistes educatives-<http://www.escolavilaolimpica.com/#!projecte>; presentacions en diferents congressos i trobades; participació en la formació inicial i permanent).

I per últim la valoració expressada en el marc de les memòries dels cursos:

"El professorat valora positivament que el centre tingui un projecte global i que s'hagi implicat en ell a tots els agents educatius del centre".

"També es posa l'accent en el fet que no només és un projecte centrat en el tractament de la llengua, sinó que també inclou altres aspectes educatius, com l'atenció a tots els nens i nenes, la metodologia i l'organització global".

"Els mestres pensen que hi ha una primera visió del projecte (alguns d'ells l'han tingut al principi de ser al centre) en la qual pren importància el fet de fer àrees en anglès. Després es veu que el nucli fort del projecte és més ampli i planteja una visió més global i transversal: aprendre els continguts de llengua i els propis de cadascuna de les àrees en unes mateixes activitats. Es valora positivament aquest aspecte perquè els alumnes aprenen llengües i continguts d'àrea alhora i ho fan relacionant i comparant i així es fan possibles moltes transferències de coneixements".

"Es valora molt positivament la conversa, a tots els nivells educatius, per una banda el seu paper com a eina per ajudar en els aprenentatges escolars (el professorat diu que fa servir la conversa en tots els moments del dia, serveix per fer pensar, per decidir el que es farà,...), també se li dona un valor important pel que és una eina social i de comunicació".

Les famílies, que acompanyen el desenvolupament del projecte, expressen la seva opinió sobre els resultats a través de diferents vies. En primer lloc amb la seva participació orgànica dins del Consell Escolar, al discutir els Plans Anuals i les Memòries corresponents, tot expressant la seva satisfacció i implicació, sobretot al valorar l'educació integral dels seus fills i filles, tot destacant de forma especial la conversa, com un element identitari de la comunitat educativa. En segon lloc a través de les reunions de delegats de classe, que es realitzen periòdicament, en iniciar i acabar cada curs, tot fent propostes, que han donat lloc al desenvolupament de treballs específics a tota l'escola, com per exemple "Els Drets dels Infants a l'Escola" (2014-2015). En tercer lloc la seva participació en les diferents avaluacions del projecte, dutes a terme per l'Administració Educativa, on han fet palesa una visió positiva dels resultats educatius:

"Al valorar si aquesta concepció de l'ús de la llengua es tradueix en una determinada opció metodològica de funcionament, el sentiment general de les famílies és que els nens estan motivats per aprendre. Pensen que a l'escola se'ls treballa l'autonomia i la capacitat per trobar els seus propis recursos. Els pares i mares veuen també que moltes vegades s'implica força les famílies i que no sempre es disposa del temps necessari per a aquesta col·laboració que es demana".

Es destaquen alguns comentaris, relatius a la conversa i al conseqüent tractament transversal de les llengües de les avaluacions externes dutes a terme per l'**Administració Educativa**:

Avaluació del Projecte Integrat de Llengües (CRP de Llengües Estrangeres i Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB) 2004

La conversa és a la base de tot el procés d'aprenentatge. Tots els mestres li donen molta importància. La conversa va prenent formes d'organització diferents, d'acord amb els diferents nivells

El nucli del Projecte Integrat de Llengües consisteix en comprendre la llengua com un eix transversal que està present a totes les àrees curriculars. Els nens i les nenes aprenen la llengua a l'hora que aprenen d'altres continguts, perquè la llengua s'aprèn en l'ús. Fer explícit l'ús de la llengua en totes les àrees afavoreix l'aprenentatge de la llengua i dels continguts de d'altres àrees.

Avaluació General Diagnòstica (Inspecció Educativa) 2005

El tractament transversal de les activitats de comprensió i expressió oral i escrita i la resolució de problemes tenen una presència excel·lent en opinió de professors i alumnes. Tot sembla indicar que el tractament transversal de la llengua és un dels eixos vertebradors de l'organització del currículum.

Avaluació General Diagnòstica (Inspecció Educativa) 2010

S'assenyala entre d'altres, com a punt fort, en els processos educatius a l'aula:

*Un ambient de classe favorable als aprenentatges per al bon control dels aspectes socio-afectius dels alumnes, clima permissiu a l'exposició de vivències, sentiments i opinions,.... En síntesi l'educació **del i en** diàleg com a valor efectiu tant en els aprenentatges com en les relacions personals a l'aula.*

Avaluació General Diagnòstica (Inspecció Educativa) 2014

Es manifesta una valoració positiva general de la gestió de la informació a l'aula: exploració i registre, processament i comunicació.

CONCLUSIONS

Per concloure es remeten les observacions que s'han realitzat en el balanç de la pràctica educativa. S'han anat discriminant aquells aspectes en què s'han assolit els objectius proposats i aquells en què cal recórrer més camí. Aquests darrers són els que porten constantment a l'equip i a la comunitat educativa a plantejar-se nous reptes.

Dins dels aspectes assolits cal destacar:

- Consideració del llenguatge com a eix vertebrador del Projecte de Centre, tenint com a element fonamental la Conversa.
- Aprenentatge funcional de les llengües, Català, Castellà i Anglès com a llengües d'ús i aprenentatge, tot considerant la simultaneïtat dels aprenentatges de les llengües i dels continguts de les àrees no lingüístiques, en especial de les Matemàtiques i del Coneixement del Medi Natural i Social.
- Desenvolupament de la capacitat de reflexió, sentit crític i anàlisi que fan els alumnes a través de la Conversa.
- Establiment de criteris i flexibilitat dels mateixos en el funcionament de tots els elements de suport i acompanyament de l'atenció a la diversitat.
- Continuitat de la pràctica reflexiva, per part de l'equip de mestres, que ajuda a enriquir i millorar la pràctica docent diària.
- Col·laboració i cooperació de tota la comunitat educativa: mestres, alumnat i famílies.

Dins dels reptes a cercar es poden distingir:

- Manteniment de l'ànima del projecte visible i explícita per a tothom, per tal que tots, mestres, alumnes i famílies, la comprenguin i facin seva l'essència.

- Conveniència de refermar, dins de l'equip docent, l'essència del Projecte de Centre. En aquest sentit pren rellevància el replantejament i debat sobre la metodologia a l'aula, i de forma especial el paper decisiu de la conversa, així com la cerca de funcionalitat de les activitats de síntesi de les seqüències educatives.
- Manteniment de la flexibilitat en la gestió de l'aula i del centre per atendre la gran diversitat de l'alumnat.
- Incorporació funcional de llenguatges vinculats a les TIC, multidiscursos en el desenvolupament de l'aprenentatge
- Fer palesos tots els projectes transversals que es fan a l'escola i que estan vinculats a la vivència de l'aprenentatge i als valors democràtics.
- Reflexió sobre el procés d'avaluació dels infants, d'acord amb la metodologia que s'empra, tot focalitzant les evidències de progrés per tal d'avançar en el sistema d'indicadors d'avaluació.
- Continuitat del marc de diàleg amb les famílies, sobre la base de la importància de la conversa.

Teresa Serra, Maria Lluïsa Abad, Gemma Celma, Maria Marquès, Marta Riba

BIBLIOGRAFIA

Tough, J. (1979). *Lenguaje, conversación y educación*. Madrid: Visor.

PER AMPLIAR INFORMACIÓ

<http://www.escolavilaolimpica.com/#!projecte>